

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ  
ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΔΙΚΗΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ  
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

I

**Πηγαί.** Διάλογος ιστορικός *Παλλαδίου επισκόπου Ἐλενουπόλεως* γενόμενος πρὸς Θεόδωρον, διάκονον Ῥώμης, περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου (Migne 47, 25 ἔ.).

*Θεοδώρου ἐπισκόπου Τριμηθούτων*, Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἐξορίας καὶ τῶν θλίψεων Ἰωάννου τοῦ μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου (Migne, 47, LXXVI ἔ.).

*Γεωργίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας*, Ἐξηγήσις ἤτοι βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου καὶ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Ἐρρικού Σαβιλίου, Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὰ ἅπαντα τομ. 8, 218 ἔ.).

*Λέοντος τοῦ τῷ θεῷ βασιλεῖ αἰωνίῳ βασιλέως*, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερέα καὶ κοινὸν τῆς οἰκουμένης ποιμένα Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον (Migne, 107, 269 ἔ.).

Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου (Ἐρρικού Σαβιλίου, Ἔνθ' ἄν. σ. 346 ἔ.).

*Συμεὼν λογοθέτου τοῦ καὶ μεταφραστοῦ*, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Migne, 114, 1160 ἔ.).

*Κοσμᾶ Βεσιτίωρος*, Ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν σ. 62 ἔ.).

*Νεοφύτου ἐγκλειστοῦ*, Ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον (Α' τόμος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπετηρίδος τῆς θεολογικῆς σχολῆς σ. 329 ἔ.).

*Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως*, Σύνοδος ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου παρανόμως συστάσα (Migne, 103, 108).

*Πολύβιον ἐπισκόπου Ρινοκορούρων*, Εἰς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ βίου τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἐπιφανίου ἐπισκόπου πόλεως Κωνσταντίας (Migne, 41, 104 ἔ.).

*Σωκράτους σχολαστικοῦ*, Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ (Migne, 67, 693 ἔ.).

*Ἐρμείου Σωζομενοῦ*, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (Migne, 67, 1552 ἔ.).

*Θεοφάνους ἡγουμένου τοῦ Ἄγρου καὶ ὁμολογητοῦ*, Χρονογραφία (Migne, 108, 217).

*Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ*, Χρονικὸν σύντομον (Migne, 110, 733).

*Ἐδνυχίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας*, Χρονικά (Migne, 111, 1029 ἔ.).

*Γεωργίου Κεδρηνοῦ*, Σύνοψις ἱστοριῶν (Migne, 121, 632).

*Μιχαῆλ Γλυκᾶ*, Βίβλος χρονικὴ (Migne, 153, 484).

*Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Σανθοπούλου*, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία (Migne, 146, 973 ἔ.).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πηγῶν, τῶν περιεχουσῶν τὸν βίον τοῦ Χρυσοστόμου,<sup>1</sup> ἀναφέρεται ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἐπι-

<sup>1</sup> Περὶ τῶν πηγῶν καθόλου τῶν περιεχουσῶν τὸν βίον τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας πρβλ. Ch r. B a u r, S. Jean Chrysostome et ses œuvres dans l'histoire littéraire σ. 37 ἔ.

φανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου. Πρὸς ὀρθὴν ἐκτίμησιν καὶ κριτικὴν τῶν πηγῶν τούτων πρέπει τις νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν σχέσιν τῶν συγγραφέων τῶν ἀνωτέρω πηγῶν πρὸς τὸν Ὡριγενισμόν καὶ τὰς διαμαχομένας μερίδας, ἰδίᾳ τὴν τῶν περὶ τὸν Χρυσόστομον, τῶν Ἰωαννιτῶν, καὶ τῶν ἀντιθέτων, ἐκ τῆς ὁποίας ἀναμφιβόλως ἐξηρτᾶτο ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἔκθεσις καὶ ἐκτίμησις τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν τάσιν τοῦ ἔξαγνισμοῦ προσώπων κατεχόντων μεγάλην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ θέσιν, οἷα ὁ Θεόφιλος, ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Χρυσόστομος, τάσιν, ἥτις ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων πλείστας παρεῖχε δυσχερείας ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν προσωπικοτήτων τούτων πρὸς ἀλλήλας. Ἡ μεγάλη ἰδίᾳ ἐκτίμησις, ἣν οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἔτρεφον πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον καὶ τὸν Χρυσόστομον, καὶ ἡ θέσις, ἣν οἱ μεγάλοι οὗτοι πατέρες κατέλαβον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, συνήργησαν ὥστε ἡ μεταξὺ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἀντιθέσις, ἡ μεγάλη καὶ πραγματικὴ, νὰ μειωθῇ καὶ διὰ παρερμηνειῶν τῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων νὰ παρασταθῇ ἄλλοῖα τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἰδέα, ἣ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἐποχῇ ἰδίᾳ ἐπικρατήσασα, ὅτι οἱ μεγάλοι πατέρες, οἱ μετὰ θάνατον κηρυχθέντες ἄγιοι, ἔπρεπε νὰ κοσμῶνται μόνον δι' ἀρετῶν ἀποκλειομένης πάσης ἀνθρωπίνης ἑλλείψεως, συνήργησεν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν διαστροφὴν τῆς πραγματικῆς σχέσεως τοῦ Ἐπιφανίου πρὸς τὸν Χρυσόστομον καὶ τῆς συμμετοχῆς ἐκείνου εἰς τὴν καταδίκην τούτου καὶ τὴν τάσιν πρὸς παρερμηνείαν τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν συμμετοχὴν ταύτην.<sup>1</sup>

## II

Παραθέτομεν κατωτέρω σύντομον ἐπισκόπησιν τῶν αἰτίων, τῶν συνεργησάντων εἰς μετάβασιν τοῦ Ἐπιφανίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἥτις θέλει καταστήσει τὴν κατανόησιν τῶν εἰδήσεων περὶ τῶν ἐνεργειῶν του ἐν

<sup>1</sup> Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα θέλω δεῖξει τὰς διαστροφὰς καὶ παρερμηνείας ταύτας. Ἐνταῦθα ἀρκοῦμαι νὰ παραθέσω τὰ ἀκόλουθα δύο χωρία, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Θεοδωρήτου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐγκωμίου εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, τοῦ οὐχὶ ὀρθῶς ἀποδομένου εἰς Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν (Κ. Ι. Δ υ ο β ο υ ν ῑ ὄ τ ο υ, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός σ. 181. Β a u r, Ἐνθ' ἀν. σ. 51). «Ἐγὼ δὲ ἐν τῷδε τῷ μέρει τῆς ἱστορίας γενόμενος οὐκ οἶδα ὅ,τι πάθω. Διηγῆσασθαι γάρ τὴν κατὰ τούτου τολμηθεῖσαν ἄδικιαν βουλόμενος, τὴν ἄλλην ἀρετὴν τῶν ἡδικηκότων αἰσχύνομαι. Οὐδ' ἡ χάριν αὐτῶν καὶ τὰς προσηγορίας κατακρύψαι πειράσομαι. Οὗτοι διαφόρους δυσμενείας ἐσχηκότες προφάσεις τὴν μὲν ἀστράπτουσαν τοῦ ἀνδρὸς ἰδεῖν οὐκ ἠθέλησαν ἀρετὴν, δυστήνους δὲ τινὰς κατηγόρους εὐρόντες καὶ τῆς συκοφαντίας τὸ προφανὲς θεώμενοι πόρρω τοῦ ἀστεος ἐκάθισαν τὸ συνέδριον καὶ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκαν» (Migne 82, 1261). «Εἰ δὲ καὶ τινες ἕτεροι τῆς παρανόμου ὑπερορίας συλλήπτορες γεγόνασι, σιγῇ τιμῶμεν αἰδοῖ τῶν πατέρων, ὡς ἂν μὴ τοῦ Χάμ ἀπενεγκώμεθα πρόστιμον τοῖς πατράσιν ἐπιτωθάζοντες. Πολύτροπος γὰρ ἡ περὶ τούτου διήγησις τῶν μὲν ἐπισκόπων ἐπιχεόντων τὸ ἄτοπον,

Κωνσταντινουπόλει εὐκολωτέραν καὶ τὴν κριτικὴν τῶν εἰδήσεων τούτων ἀσφαλεστέραν.

Οἱ μακροὶ ἀδελφοὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν μοναστηρίων τῆς Νιτρίας καὶ τὴν συνοδικὴν αὐτῶν καταδίκην διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου ἔρχονται εἰς Παλαιστίνην πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῶν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην, τὸν εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς Ὁριγενιστὰς διακείμενον. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἀναγκάζονται νὰ ἀναχωρήσωσιν ἕνεκα ἐπιστολῆς τοῦ Θεοφίλου πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ οὕτως ἔρχονται εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Οὗτος συμπαθῶς διατεθεὶς πρὸς αὐτοὺς παρέχει αὐτοῖς κατοικίαν παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἀποφεύγει ὅμως νὰ ἐπικοινωνήσῃ αὐτοῖς ἐκκλησιαστικῶς ὡς συνοδικῶς καταδικασθεῖσι καὶ γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Θεόφιλον παρακαλῶν νὰ δεχθῆ αὐτοὺς εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν ἢ, ἐὰν νομίζῃ ἀναγκαῖον νὰ δικασθῶσι, νὰ ἀποστείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν πληρεξούσιον πρὸς τοῦτο κατήγορον. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἀπήντησεν ὁ Θεόφιλος. Ἐν τούτοις ὁ Χρυσόστομος ἐλπίζων ἐπιτυχίαν τῆς μεσολαβήσεώς του προσεπάθει νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς καὶ πείσῃ νὰ ἀποσύρωσι τὰς κατὰ τοῦ Θεοφίλου ὑποβληθείσας γραπτὰς καταγγελίας, τέλος δὲ γράφει πάλιν πρὸς τὸν Θεόφιλον μεσιτεύων ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξύ διεδόθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ψευδὴς φήμη ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἐδέχθη τοὺς μακροὺς ἀδελφοὺς εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Ἐνεκα τούτου ἀπήντησεν ὁ Θεόφιλος ἰταμῶς πρὸς τὸν Χρυσόστομον καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄνδρα ὅπως διαβάλλωσι τοὺς μακροὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐνεργῶσι κατ' αὐτῶν. Οἱ μακροὶ ὅμως ἀδελφοὶ συναντήσαντες ἡμέραν τινὰ τυχαίως τὴν Εὐδοξίαν ἐποχουμένην ἐξέθηκαν αὐτῇ τὴν ὑπόθεσίν των καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπισπάσωσι τὴν πρὸς ἑαυτοὺς εὐνοίαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἣτις διέταξε νὰ συλληφθῶσι καὶ φυλακισθῶσιν οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλέντες, νὰ ἀποσταλῆ δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἀξιωματικὸς Ἐλάφιος, ἵνα ἀγάγῃ τὸν Θεόφιλον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως δικασθῆ ἐνώπιον μελλούσης νὰ συνέλθῃ συνόδου. Ὁ Θεόφιλος, ζητήσας προθεσμίαν ὅπως προπαρασκευαζόμενος ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, γράφει πρὸς διαφόρους ἐπισκόπους, ἐν οἷς καὶ τὸν πάπαν Ἀναστάσιον, καταδεικνύων τὸ ἀξιοκατάκριτον τῶν συγγραφῶν τοῦ Ὁριγένους, καὶ τὸν Ἐπιφάνιον, τοῦ ὁποίου τὴν φιλίαν καὶ συνεργασίαν ἐν τῷ προκειμένῳ ἐθεώρει σπουδαιοτάτην, εἰ καὶ πρότερον ἀπληχθάνετο αὐτὸν θεωρῶν αὐτὸν ὄπαδόν τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ, προτρέπων αὐτὸν νὰ συγκροτήσῃ σύνοδον ἐκ τῶν ἐπισκόπων τῆς Κύπρου κατὰ τοῦ Ὁριγένους καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης νὰ στείλῃ καὶ πρὸς ἄλλους ἐπισκόπους

τῶν δὲ τουτὶ πάντα ἀπαναινομένων καὶ τῆς βασιλίδος καταψηφιζομένων ἀπειλούσης τὴν τῶν ἑλληνικῶν τεμενῶν ἀνακαίνισιν, ἤδη καθαιρεθέντων ἄρτι, εἰ γε μὴ σύμψηφοι πρὸς τὴν θείου ἀνδρός γένοιτο δίωξις. Καὶ νικάτω τὸ εὐφημον· οὐκ ἀγαθὸν γὰρ πατέρας συγκρίνειν, ὡς ἂν μὴ τούτων ὑφ' ἑαυτῶν κριταὶ κατασταίημεν» (Migne 96, 777).



καὶ πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Χρυσόστομον. Ἡ πρόσκλησις αὕτη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐχαροποίησε μεγάλως τὸν Ἐπιφάνιον ἀνέκαθεν ἐχθρικῶς διακειμένον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ὁριγένους. Ὁ Ἐπιφάνιος ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου προτραπεῖς συγκροτεῖ σύνοδον καταδικάσασαν τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁριγένους καὶ ἀποστέλλει τὰ πρακτικὰ αὐτῆς καὶ πρὸς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Χρυσόστομον προτρέπων αὐτοὺς νὰ συγκροτήσωσι συνόδους καὶ κατακρίνωσι καὶ οὕτοι τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁριγένους. Τότε καὶ ὁ Θεόφιλος συγκροτεῖ σύνοδον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ καταδικάζει τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁριγένους, στέλλει δὲ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς εἰς τὸν Χρυσόστομον. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως δὲν ἀπήνησεν εἰς ἀμφοτέρους ἀναμμένων νὰ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἢ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοφίλου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνήργουν ἐξερεθίζοντες τοὺς κατὰ τοῦ Χρυσόστομου δυσηρεστημένους, οἵτινες μανθάνοντες τὰς γινομένας ἐνεργείας εἰργάζοντο μετὰ μεγαλειτέρας προθυμίας καὶ ζήλου πρὸς συγκρότησιν συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἐν αὐτῇ. Τέλος ὁ Θεόφιλος προτρέπει τοὺς ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου νὰ ἔλθωσι πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, γράφει δὲ καὶ εἰς ἄλλους ἐπισκόπους καὶ εἰς τὸν Ἐπιφάνιον νὰ πράξωσι τὸ ἴδιον, ἀναχωρεῖ δὲ καὶ ὁ ἴδιος ἐρχόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ξηραῶς, ὅπως καθ' ὄδον συναθροίσῃ πληροφορίας καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα.<sup>1</sup> Ὁ Ἐπιφάνιος πιστεύων ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἐδέχθη εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς μακροὺς ἀδελφοὺς καὶ ταρασσόμενος ἐκ τῆς μὴ ἀπαντήσεως τοῦ Χρυσόστομου, θεωρῶν δὲ ἀναγκαιοτάτην τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνέργειαν κατὰ τοῦ Ὁριγενισμοῦ<sup>2</sup> ἀναχωρεῖ τὸν χειμῶνα τοῦ 403 εἰς Κωνσταντινούπολιν λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου τῆς Κύπρου.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Ἡ εἶδησις τοῦ Ἀνωύμου καθ' ἣν «ὡς δὲ τὴν (πρὸς Κωνσταντινούπολιν) πορείαν ποιούμενος (ὁ Θεόφιλος) τῇ Κύπρῳ προσήγγισε τῷ ἱερῷ Ἐπιφανίῳ ἀνδρὶ λογίῳ καὶ δσιωτάτῳ μετὰ τινος προσελθὼν φιλικῶς διαπλάσματος ἐνδιαβάλλει τὸν μέγαν ὡς τοῖς Ὁριγένους δόγμασιν ἐνεχόμενον,» δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ Θεόφιλος δὲν συνήνησεν προσωπικῶς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς προέτρεψεν αὐτόν.

<sup>2</sup> Ἡ εἶδησις τοῦ Πολυβίου «Συνέβη δὲ δι' ἀναγκαῖον πράγμα Ἐπιφάνιον θέλειν ἀποπλεῖν ἐπὶ τὴν βασιλίδα», ἦν εὐρίσκομεν καὶ παρὰ τῷ Νεοφύτῳ ἐγκλειστῷ «ἰδοῦ καὶ ὁ Κύπρου μέγας Ἐπιφάνιος δι' εἰδικῶς δουλείας πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἔρχεται» καὶ παρὰ τῷ Εὐτυχίῳ Ἀλεξανδρείας «erat Epirhanius Cypri episcopus Constanti-nopoli negotiorum aliquot apud regen perficiendorum gratia» δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ Ἐπιφάνιος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς λέγει ὁ Σωκράτης, «ταῖς Θεοφίλου ὑποθήκαις πεισθεῖς» πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Ὁριγενισμοῦ, ὡς καὶ ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων πηγῶν καταφαίνεται.

<sup>3</sup> Ἡ ἐν Κύπρῳ σύνοδος συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου τῷ 402. Ἡ γνώμη τοῦ Mansi ὅτι αὕτη συνεκροτήθη τῷ 399 εἶνε σφαλερὰ, ὡς σφαλερὰ εἶνε καὶ ἡ γνώμη ὅτι

### III

1. *Ἄφιξις τοῦ Ἐπιφανίου εἰς Κωνσταντινούπολιν.* Ὁ Σωκράτης περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἐπιφανίου εἰς Κωνσταντινούπολιν παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐκ τῆς Κύπρου ὁ ἐπίσκοπος Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται ταῖς ὑποθήκαις Θεοφίλου πεισθεὶς ἐπικομιζόμενος ἐν ταυτῶν τὰ καθαιρετικά τῶν Ὠριγένους βιβλίων, δι' ὧν οὐκ αὐτὸν Ὠριγένην ἀκωνόνητον εἶναι ἀπέφηνεν, ἀλλὰ τὰ βιβλία μόνον διέβαλλε. Προσορμήσας οὖν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐξελεθὼν τῆς νηός, σύναξίν τε ἐπιτελέσας καὶ διάκονον χειροτονήσας αὐθις εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεται.»

Ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος προσθέτουσιν ὅτι «πρῶτος Ἐπιφάνιος ἐκπεύσας τῆς Κύπρου κατήλθεν εἰς τὸ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καλούμενον ἔβδομον,» τὸ ὅποιον κατὰ τὸν Ἀνώνυμον καὶ τὸν Συμεῶνα τὸν μεταφραστὴν ἔκειτο πρὸς δυσμὰς, ὁ δὲ Πολύβιος: «Ἦσαν δέ τινα μοναστήρια καὶ μαρτύρια λαμβάνοντα ἀνώνυμα παρὰ τῆς βασιλείσεως μὴ δεχόμενα τὸν Ἰωάννην. Εἰσελθόντων οὖν ἡμῶν ἐν ἐνὶ τῶν μοναστηρίων ἠνάγκασαν Ἐπιφάνιον ὅπως χειροτονήσῃ ὅτι χρεῖα ἦν ἐπὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν χρεῖαν». Ὁ Γεώργιος ἀμαρτωλός, ὁ Γεώργιος Κεδρηνός, ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Μιχαὴλ Γλυκᾶς λέγουσι: «χειροτονίας καὶ συνάξεις παρὰ τὴν Ἰωάννου γνώμην ἐποίησεν» καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 41 χειρόγραφον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, τὸ περιέχον ἀνώνυμον βιογραφίαν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ ἀπλοῦν: «καὶ ἔκαμε χειροτονίας καὶ συνάξεις χωρὶς ἐπιτροπῆς καὶ θελήσεως τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου». Ἄξιον τέλος προσοχῆς εἶνε ὅτι ὁ Σωζόμενος παραλείπει τὴν χειροτονίαν γράφων «εὐξάμενος δὲ τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἦκεν εἰς τὴν πόλιν».

Ὅτι δὲν πρόκειται περὶ χειροτονιῶν, ἀλλὰ περὶ χειροτονίας διακόνου καὶ δὴ τελεσθείσης, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, μετὰ ἔξαναγκασμὸν τῶν μοναχῶν, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία. Ὁ Ἐπιφάνιος ἐγνωρίζεν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, τὸ ἀντικανονικὸν χειροτονίας κληρικοῦ ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου καὶ βεβαίως ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἔξαναγκασμοῦ δὲν θὰ προέβαινεν εἰς τοιαύτην χειροτονίαν τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ ἄλλοτε ὁ Ἐπιφάνιος εἶχε χειροτονήσει εἰς διάκονον καὶ ἱερέα τὸν Παυλιανόν, μοναχὸν ἐκ τῆς

---

αὕτη συνεκροτήθη τῷ 401. Ὀλίγον μετὰ τὴν σύνοδον ὁ Ἐπιφάνιος ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα διαμείνας ἐπὶ βραχὺ ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον, ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸν πλοῦν τῇ 12 Μαΐου. Κατὰ ταῦτα ἢ ἐκ Κύπρου διὰ Κωνσταντινούπολιν ἀναχώρησις τοῦ Ἐπιφανίου θὰ ἐγένετο τὸ ὀλιγώτερον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 402, πιθανώτερον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 403 καὶ δὴ μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 403.

μονῆς τῆς Βηθλεέμ, ἥτις, ὡς γνωστόν, δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ Ἰωάννου Ἱεροσολύμων, ἔνεκα δὲ τῆς παρ' ἐνορίας ταύτης χειροτονίας εἶχε περιπλακῆ εἰς σφοδροτάτας ἔριδας πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην, εἰς ἃς καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισκόπων ἀνεμίχθησαν καὶ αὐτὸς πιθανῶς ὁ πάπας, εἰς ὃν ἀπειράθη δι' ἐπιστολῆς ὁ Ἰωάννης.<sup>1</sup> Τὸ ἀνωτέρω γεγονός ἔχων τις πρὸ ὀφθαλμῶν ἠδύνατο ἴσως νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ ἀληθές τῆς εἰδήσεως ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἰωάννου ἐχειροτόνησεν διάκονον καὶ νὰ δεχθῆ μετὰ τοῦ Σωζομένου ὅτι ἀπλῶς προσηυχῆθη, ἀποδώσῃ δὲ τὴν εἶδησιν ταύτην εἰς σύγχυσιν προελθοῦσαν ἐκ τῆς παρ' ἐνορίας χειροτονίας εἰς διάκονον τοῦ Παυλιανοῦ.<sup>2</sup>

2. *Εἴσοδος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πρῶται ἐνέργειαι.* Περὶ τῆς εἰσόδου εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐνεργειῶν γράφει ὁ Σωκράτης τὰ ἀκόλουθα: «Καὶ τὴν μὲν προτροπὴν Ἰωάννου ἐξέκλινε, Θεοφίλω χαρίζομενος, ἐν ἰδιαζούσῃ δὲ καταλύει μονῆ καὶ συγκαλῶν τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ἐπισκόπων τὰ καθαιρετικά τῶν βιβλίων Ὠριγένους ὑπανεγίνωσκεν, οὐκ ἔχων μὲν τι λέγειν πρὸς αὐτά, ἐδόκει δὲ αὐτῷ καὶ Θεοφίλω ἐκβαλεῖν αὐτά».<sup>3</sup>

Ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος ἐπεξηγεῖ τὸ ἀόριστον «τὴν προτροπὴν» διὰ τοῦ «προτραπείς ἐν οἰκίμασιν ἐκκλησιαστικοῖς καταμένειν», ὁ δὲ Θεοφάνης διὰ τοῦ «ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ συμμεῖναι αὐτῷ» καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Κεδρηνὸς διὰ τοῦ «συμβῆναι αὐτῷ εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν καταγωγὴν», «ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ καταγωγείῳ» ὡς λέγει ὁ Γεώργιος ἁμαρτωλός. Ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Νικηφόρος

<sup>1</sup> Πρβλ. ἰδίᾳ Β. Eberhard, Die Betheiligung des Eriphanus am Streite über Origenes σ. 30 ἔ.

<sup>2</sup> Ὁ ἱστορικὸς Βαρωνίος (Annal. 402) πρῶτος, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐθεώρησε τὴν εἶδησιν τοῦ Σωκράτους περὶ χειροτονίας ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου διακόνου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὡς προελθοῦσαν ἐκ συγχύσεως καὶ μεταφορᾶς τῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς Βηθλεέμ γενομένης χειροτονίας διακόνου ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Βαρωνίου ἀποκρούει ὁ Ludwig «Der hl. Johannes Chrysostomus in seinem Verhältniss zu byzantinischen Hof», διὰ ἐπιχειρήματος, ὅπερ, εἰ καὶ αὐτὸς θεωρεῖ ἰσχυρόν, εἶνε ἀσθενέστατον, προερχόμενον ἐκ παρεξηγήσεως τῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, καθ' ἃς ὁ κατ' ἀνάγκην χειροτονηθεὶς διάκονος δὲν θά ἐχρησίμευεν εἰς τὸν Ἐπιφάνιον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποθανόντος διακόνου αὐτοῦ, ὡς νομίζει ὁ Ludwig, ἀλλὰ διὰ τὴν μονῆν. Τὸ ἀνωτέρω ἄλλως ἢ π' ἐμοῦ ἐπιχειρήμα, ἐφ' ὃ στήριζω τὸ ἐσφαλμένον τῆς εἰδήσεως περὶ χειροτονίας διακόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου εἶνε ἀρκούντως πειστικὸν καὶ μένει ἀδιάσειστον καὶ ἀπρόσβλητον ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ludwig.

<sup>3</sup> Οὕτω φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ τὸ ἀκατανόητον τοῦ κειμένου «Οὐκ ἔχων μὲν τι λέγειν πρὸς αὐτά· δοκεῖ δὲ αὐτῷ καὶ Θεοφίλω ἐκβαλεῖν αὐτά·» πρβλ. Γεωργίου Ἀλεξανδρείας «οὐκ ἔχων μὲν τι λέγειν πρὸς αὐτά, δοκεῖν δὲ αὐτῷ καὶ Θεοφίλω ἐκβάλλειν» καὶ Νικηφόρου Καλλίστου «οὐ τι κατ' αὐτῶν λέγειν ἔχων, κατὰ δόξαν δὲ εἰσοφίλου ἐλαύνειν ταῦτα πειρώμενος».



ὁ Κάλλιστος προσθέτουσι τὴν εἶδῃσιν «ἐξέκλινε δὲ καὶ εἰς ταῦτόν Ἰωάννην ἔλθεῖν», ὁ δὲ Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς «τὴν παρὰ τῷ μακαρίῳ ξενίαν, ὡσπερ οὐ θεμιτὸν ὄν ἐκκλίνει». Τέλος ὁ Σωζόμενος παρέχει τὴν πληροφορίαν, ἣν καὶ παρὰ τῷ Καλλίστῳ εὐρίσκομεν, «ὁ δὲ Ἰωάννης εἰσιόντα αὐτὸν τῇ ὑπαντήσει τοῦ παντὸς κλήρου ἐτίμησεν».

Ἡ εἶδησις τῆς τιμητικῆς διὰ παντὸς τοῦ κλήρου ὑποδοχῆς τοῦ Ἐπιφανίου εἰσερχομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν φαίνεται ἀπιθανωτάτη, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ εἴσοδος αὕτη ἀνεπισημῶς γενομένη θὰ ἦτο ἄγνωστος εἰς τὸν Χρυσόστομον. Ἡ παρατήρησις τοῦ Σωκράτους «οὐκ ἔχων τι λέγειν πρὸς αὐτά», ἦν καὶ παρὰ τῷ Γεωργίῳ Ἀλεξανδρείας καὶ Νικηφόρῳ τῷ Καλλίστῳ εὐρίσκομεν, παρελημμένην ἀναμφιβόλως ἀπὸ τοῦ Σωκράτους, δὲν εἶνε ὀρθῇ προερχομένη ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ὠριγένην εὐνοίας τοῦ Σωκράτους. Ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ ἔργοις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ Ἀγκυρωτῷ καὶ τῷ Παναρίῳ διὰ μακρῶν ἐκθέτει τὰς ἑτεροδιδασκαλίας τοῦ Ὠριγένους καὶ ἐπιτυχῶς ἀναιρεῖ αὐτάς.<sup>1</sup>

3. **Ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τούτων.** Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τούτων, κατὰ τὸν Σωκράτη, εἶνε τὰ ἀκόλουθα «Καί τινες μὲν αἰδοῦμενοι τὸν Ἐπιφάνιον προσυπέγραφον, πολλοὶ δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐξερέποντο ὧν ἦν καὶ Θεότιμος, ὁ ἐπίσκοπος Σκυθίας, ὃς πρὸς Ἐπιφάνιον τοιάδε ἀπεκρίνατο· ἐγώ, ἔφη, ὦ Ἐπιφάνιε, οὔτε τὸν πάλαι καλῶς κεκοιμημένον καθυβρίζειν αἰροῦμαι, οὔτε βλάσφημον ἐπιχειρεῖν πρᾶγμα τολμῶ, ἐκβάλλειν ἃ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ ἠθέτησαν. Ἄλλως μῆτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις εἰπὼν προσκομίσας τε βιβλίον Ὠριγένους ὑπανέγνω καὶ ἐδείκνυε τὰς ἐκκλησιαστικὰς εἰδήσεις. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆγε λέγων· οἱ ταῦτα ὑβρίσαντες εἰς τὰ περὶ ὧν οἱ λόγοι ἐξυβρίσαντες ἔλαθον ἑαυτούς. Ταῦτα μὲν ὁ ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ βίου ὀρθότητι περιβόητος Θεότιμος πρὸς Ἐπιφάνιον ἀπεκρίνατο».

Τὰ αὐτὰ κατὰ λέξιν, ἐπομένως ἀπὸ τοῦ Σωκράτους παραλαμβάνων, ἐπαναλαμβάνει ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας, ὅστις προστίθησιν τὰ ἀκόλουθα «Ἀθανάσιος ὁ τῆς ὁμοουσίου πίστεως ὑπερασπιστὴς ἐν τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν λόγοις μεγάλην τῇ φωνῇ μάρτυρα τῆς οικείας πίστεως τὸν ἄνδρα καλεῖ τοὺς ἐκεῖνου λόγους τοῖς ἰδίῳις συνάπτων καὶ λέγων· ὁ θαυμάσιος, φησί, καὶ φιλοπονώτατος Ὠριγένης τάδε περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τῇ ἡμετέρᾳ δόξῃ μαρτυρεῖ συναἰδιον αὐτὸν λέγων τῷ πατρί. Ἐλαθον οὖν ἑαυτοῖς οἱ λοιδοροῦντες Ὠριγένην βλασφημήσαντες καὶ τὸν ἐπαινέτην αὐτοῦ Ἀθανάσιον». Καὶ ὁ Σωζόμενος ἀκολουθεῖ τὸν Σωκράτην μετριάζων ἐνιαχοῦ τὰ πράγματα οὕτω π. χ. παραλείπει τὴν φράσιν τοῦ Σωκράτους «ἄλλως τε μῆτε κακὴν εἶναι

<sup>1</sup> Πρβλ. ἰδίᾳ Β. Eberhard, Ἐνθ' ἀν. 5 ε. ἐνθα διὰ μακρῶν ἐκτίθεται ἡ κατὰ τοῦ Ὠριγένους διδασκαλία τοῦ Ἐπιφανίου.

διδασκαλίαν ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις», καὶ ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὅστις ἐνιαχοῦ παρακολουθεῖ τὸν Σωζόμενον. Ἄξιον τέλος σημειώσεως εἶνε ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τοῦ Θεοτίμου μόνον αἱ τέσσαρες ἄνωθεν μνημονευθεῖσαι πηγαὶ περιέχουσιν.

Κατὰ τὰς Ἀρειανικὰς ἔριδας μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδον οἱ τε ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Ἀρειανοὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ὠριγένους προσπαθοῦντες νὰ στηρίξωσι τὴν ἑαυτῶν περὶ τοῦ νοῦ διδασκαλίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Ὠριγένους. Αὐτὸς ὁ Ἀθανάσιος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σωκράτους (Ἐκκλ. ἱστορ. VI, 13), ἐν τοῖς κατὰ Ἀρειανῶν λόγοις αὐτοῦ προσάγει καὶ τὸν Ὠριγένην πρὸς στηρίξιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Οὐδεμία ὅμως δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἀρειανισμὸς ἐστηρίχθη καὶ προῆλθεν ἐκ τοῦ καθ' ὑπόθεσιν συστήματος τοῦ Ὠριγένους, ὡς ὁ Ἐπιφάνιος ἐτόνισεν. Ἀκριβῶς ἡ ἰδέα αὕτη ἐξήπτε καὶ ὥξυνε τὰς κατὰ τοῦ Ὠριγένους ἐπιθέσεις τοῦ Ἐπιφανίου φοβουμένου τὴν ἀναξωογόνησιν καὶ ἐμφάνισιν πάλιν τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ πιστεύοντος ὅτι ἡ πραγματικὴ καὶ τελειωτικὴ καταπολέμησις τοῦ Ἀρειανισμοῦ θὰ ἐπῆρχετο διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Ὠριγένους. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων αἱ παρατηρήσεις τοῦ Σκυθίας Θεοτίμου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔμειναν ἄνευ ἀπαντήσεως ἐκ μέρους τοῦ Ἐπιφανίου, ὅστις μάλιστα ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀνεχθῆ καὶ ἀφίση ἄνευ ἀπαντήσεως φράσιν οἷα «ἄλλως τε μήτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις». Ὁ Ἐπιφάνιος γνωρίζων ἀκριβῶς τὰς ἐτεροδιδασκαλίας τοῦ Ὠριγένους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφίση τοιαύτας προκλήσεις τοῦ Θεοτίμου ἄνευ ἀπαντήσεως. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἔχει ἐκτεθῆ μεροληπτικῶς ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν Ὠριγενισμὸν εὐνοϊκῶς διακειμένου Σωκράτους.

4. *Ἡ πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον συμπεριφορὰ τοῦ Χρυσοστόμου.* Ἴδου πῶς ἀναγράφει τὴν πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον συμπεριφορὰν τοῦ Χρυσοστόμου ὁ Σωκράτης: «Ἰωάννης οὐκ ἠγανάκτει ἐφ' οἷς παρὰ κανόνα ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ χειροτονίαν πεποίητο, ἀλλὰ παρεκάλει ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς οἴκοις συμμένειν αὐτῷ. Ὁ δὲ οὐκ ἔφη οὐδὲ συμμένειν αὐτῷ οὐδὲ συννεύσασθαι, ἐὰν μὴ τοὺς περὶ Διόσκουρον ἐξελάσῃ τῆς πόλεως, αὐτὸς δὲ καθυπογράψῃ τοῖς καθαιρετικοῖς τῶν Ὠριγένους βίβλων. Ἰωάννου δὲ ταῦτα ποιεῖν ὑπεριθιθέμενον καὶ λέγοντος μὴ δεῖν πρὸ καθολικῆς διαγνώσεως προπετές τι ποιεῖν, ἐπὶ ἐτέραν βουλήν οἱ ἀπεχθῶς πρὸς Ἰωάννην ἔχοντες τὸν Ἐπιφάνιον ἄγουσι. Κατασκευάζουσι γὰρ μελλούσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνύμῃ τῶν Ἀποστόλων συνάξεως γενέσθαι προελθεῖν τὸν Ἐπιφάνιον καὶ ἐπὶ τοῦ λαοῦ παντὸς διαβαλεῖν μὲν τὰ Ὠριγένους βιβλία, ἀποκηρύξαι δὲ τοὺς περὶ Διόσκουρον καὶ διασύραι Ἰωάννην ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνους τιθέμενον. Ταῦτα ἀνηγγέλθη τῷ Ἰωάννῃ καὶ τῇ ἐξῆς τῷ Ἐπιφάνιῳ τὴν ἐκκλησίαν ἤδη κατειληφότεν δηλοῖ διὰ Σεραπίωνος τάδε: παρὰ κανόνας πράττεις πολλά, ὦ Ἐπιφάνιε, πρῶτον μὲν χειροτονίαν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμὲ ἐκκλησίαις ποιησάμενος, εἶτ' ὅτι μὴ προστα-



γείς παρ' ἑμοῦ ἐν αὐταῖς ἐλειτούργησας οικεῖα ἀθθεντία χρησάμενος πάλιν τε αὐθις ἐπιτρέπεις σαυτῶ. Φύλαξαι οὖν μὴ ταραχῆς ἐν τῷ λαῷ διαγενομένης τὸν ἐκ ταύτης κίνδυνον ἀναδέξῃ καὶ αὐτός. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος εὐλαβηθεὶς ἀνεχώρει τῆς ἐκκλησίας».

Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσι ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Κάλλιστος προσθέτοντες ὁ δὲ Ἰωάννης «δι' αἰδοῦς εἶχεν ἔτι τὸν Ἐπιφάνιον» «δι' αἰδοῦς ἤγε τὸν ἄνδρα» καὶ παρατηροῦντες ὅτι ἡ συνάντησις τοῦ Σεραπίωνος καὶ Ἐπιφανίου ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς «ἐγγὺς ἤδη τῆς ἐκκλησίας ἐτύγγανε» «ἐγγὺς ἤδη τῆς ἐκκλησίας ἦν». Ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας ἐπαναλαμβάνει κατὰ λέξιν τὸ κείμενον τοῦ Σωκράτους, ὁ δὲ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Συμεὼν ὁ μεταφραστής, τῶν ὁποίων τὸ κείμενον συμφωνεῖ, παραλείπουσι τὸ μεταξὺ Σεραπίωνος καὶ Ἐπιφανίου ἐπεισόδιον.

Οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀμφισβητηθῇ ἡ πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον συμπεριφορὰ τοῦ Χρυσοστόμου μαρτυρουμένη ὑπὸ πασῶν τῶν πηγῶν καὶ ἀρμόζουσα εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ἄλλως τε περὶ πολλοῦ θὰ ἐποιεῖτο τὴν φιλίαν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ διὰ παντὸς τρόπου θὰ ἀπέφευγε τὴν πρὸς αὐτὸν ῥῆξιν, καὶ τοῦ Ἐπιφανίου πρὸς τὸν Χρυσόστομον. Εἶνε ἄλλως τε γνωστὸν ὅτι τῷ 394 ἐπισκεφθεὶς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ἰωάννην Ἱεροσολύμων ἐξεφώνησεν ἐν τινι ἐκκλησιαστικῇ συναθροίσει παρὰ τὸν ἅγιον τάφον, παρόντος τοῦ Ἰωάννου μετὰ τοῦ κλήρου αὐτοῦ καὶ πολλοῦ λαοῦ, λόγον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξέθετε τὰς ἐτεροδιδασκαλίας τοῦ Ὠριγένους καί, χαρακτηρίζων αὐτὸν ὡς τὸν αἴτιον τοῦ Ἀρειανισμοῦ, προέτρπεν ἀποχὴν ἀπ' αὐτοῦ. Τοῦτο ἐξηνάγκασε τὸν Ἰωάννην νὰ ὑποδείξῃ διὰ τοῦ ἀρχidiaκόνου του εἰς τὸν Ἐπιφάνιον ὅτι ἔπρεπε νὰ παύσῃ, νὰ ἐκφράσῃ δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου τοῦ Ἐπιφανίου τὴν δυσαρέσκειάν του καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ πιθανῶς τὸ ἔσπερας τῆς αὐτῆς ἡμέρας λόγον, παρόντος καὶ τοῦ Ἐπιφανίου, ἀνατρεπτικὸν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου λεχθέντων.

5. Ὁ Ἐπιφάνιος καὶ οἱ μακροὶ ἀδελφοί. Ἐκ τῶν πηγῶν μόνον ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὅστις ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ ἀκολουθεῖ τὸν Σωζόμενον, ἀναφέρουσι τὴν ἐμφάνισιν τῶν μακρῶν ἀδελφῶν πρὸ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συζήτησιν. Ἴδου πῶς διηγεῖται τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὁ Σωζόμενος: «Οἱ δὲ περὶ Ἀμμώνιον (τοῦτο γὰρ αὐτῇ τῇ βασιλίσει ἐδόκει) πρὸς Ἐπιφάνιον ἦλθον. Πυθομένου δὲ αὐτοῦ τίνες εἶεν, ὑπολαβὼν Ἀμμώνιος οἱ μακροί, ἔφη, ὦ πάτερ, ἀλλ' εἰ πώποτε μαθηταῖς ἡμετέροις ἢ συντάγμασιν ἐνέτυχες, ἠδέως ἐμάνθανον. Τοῦ δὲ ἀποφήσαντος πάλιν ἤρετο· πόθεν οὖν αἰρετικούς εἶναι ἡμᾶς νενόμικας μηδένα ἔλεγχον ἔχων τῆς αὐτῶν γνώμης. Ἀκηκοῦναι δὲ Ἐπιφανίου λέγοντος· ἡμεῖς δέ, ἔφη, πᾶν τούναντίον πεπόνθαμεν μαθηταῖς γὰρ τοῖς σοῖς συνετύχομεν πολλάκις καὶ συγγράμμασιν, ὧν ἐκεῖνό γε ἔστι τὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀγκυρωτὸς ἔχον, βουλομένων τε πολλῶν λαιδορεῖσθαι καὶ ὡς αἰρετικὸν διαβάλλειν ὑπεραγωνιζό-

μεθα, ὡς εἰκός, πατρὸς καὶ ὑπεραπολογούμεθα. Οὐκ οὖν ἐχρῆν ἐξ ἀκοῆς ἐρήμην καταδικάζειν ὧν οὐκ αὐτὸς πεισθεὶς κατέγνωσ. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος τότε μὲν μετριώτερον προσδιαλεχθεὶς ἀπέπεμπε τοὺς ἄνδρας.»

Ἡ διήγησις τοῦ Καλλίστου συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοῦ Σωζομένου. Ὁ Κάλλιτος προσθέτει μόνον περὶ μὲν τῶν μακρῶν ἀδελφῶν ὅτι εἶπον «ἡμεῖς ὑπὲρ πατρὸς εὐλόγως ἀπολογούμεθα ὡς ἀρίστως εἴη γεγραμμένα τὰ κείνου ὑπερασπίζοντες» περὶ δὲ τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι «μετάμελος ἐξ ὧν ἤκουσε γεγονώς».

Ὅτι οἱ μακροὶ ἀδελφοὶ προτροπῇ τῆς Εὐδοξίας, ἣτις ἐνδιεφέρετο δι' αὐτούς, θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἴδωσι τὸν Ἐπιφάνιον δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι ὁμοῦ παρουσιασθέντες πρὸ τοῦ Ἐπιφανίου εἶπον ὅσα ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Κάλλιτος ἀναφέρουσι καὶ ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἀκούσας ταῦτα διετέθη μετριώτερον καὶ ἐγένετο μετάμελος εἶνε ἀπίθανον. Ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς γνωστόν, ἐγνωρίζε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ὠριγένους οὐχὶ ἐξ ἀκοῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀναγνώσεως τῶν ἔργων αὐτοῦ ὡς χωρία κατὰ λέξιν εἰλημμένα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους καὶ περιεχόμενα ἐν τῷ Παναρίῳ καὶ τῷ Ἀγκυρωτῷ δεικνύουσιν. Ἔργα τῶν μακρῶν ἀδελφῶν, οἵτινες πιθανώτατα οὐδὲν εἶχον γράψει, βεβαίως δὲν θὰ εἶχεν ἀναγνώσει ὁ Ἐπιφάνιος, εἶχεν ὁμοῦ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Θεοφίλου τὰ κατ' αὐτούς πληροφορηθῆ καὶ ἐπομένως οὐχὶ ἐξ ἀπλῆς φήμης ἐγνωρίζε τὰ κατ' αὐτούς. Ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ Παναρίῳ καὶ τῷ Ἀγκυρωτῷ μεθ' ὁμιλίας καὶ δεξιότητος ἐπιτίθεται ὁ Ἐπιφάνιος κατὰ τοῦ Ὠριγένους θεωρῶν αὐτὸν αἴτιον τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ὑποδεικνύων καὶ ἐλέγχων τὰς ἑτεροδιδασκαλίας αὐτοῦ. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων πῶς ἦτο δυνατόν οἱ μακροὶ ἀδελφοί, οἵτινες ἦσαν ἀναμφισβητήτως Ὠριγενισταί, νὰ ἀπελογούντο ὑπὲρ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἐπιφανίου δισχυριζόμενοι ὅτι ταῦτα «ἀρίστως εἴη γεγραμμένα»; Προσποίησιν τῶν μακρῶν ἀδελφῶν πρὸς ἀπάτην τοῦ Ἐπιφανίου βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ δεχθῆ, διότι οὗτοι, ἄνδρες ἄξιοι παντὸς σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, δὲν θὰ ἠνείχοντο βεβαίως προκειμένου μάλιστα περὶ ἀντικειμένου πίστεως νὰ μεταχειρισθῶσι τόσον χονδροειδῆ ἀπάτην.

6. Ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ἡ Εὐδοξία. Ἡ Εὐδοξία πληροφορηθεῖσα τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλευσιν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τὴν στάσιν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν μακρῶν ἀδελφῶν ἐπόμενον ἦτο ὅτι θὰ προσεπάθει νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος της. Τὰ ἀκόλουθα δύο ἐπεισόδια παρέχουσιν ἡμῖν αἱ πηγαί.

α'. Ἡ Εὐδοξία παρακαλεῖ τὸν Ἐπιφάνιον νὰ προσευχθῆ ὑπὲρ τοῦ ἀσθενούντος αὐτῆς παιδός. Ἐκ τῶν πηγῶν μόνον ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Νικηφόρος ὁ Κάλλιτος, ὅστις καὶ ἐν τῇ διηγῆσει ταύτῃ ἀκολουθεῖ τὸν Σωζόμενον, ἀναφέρουσι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο. Ἴδου τί λέγει ὁ Σωζόμενος: «ἐν τούτῳ δὲ συνέβη νοσεῖν τοῦ βασιλέως παιδίον, περιδεῆς δὲ οὕσα ἡ μήτηρ μὴ τι πάθη πέμψασα πρὸς Ἐπιφάνιον ἐδεῖτο εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ζήσεσθαι τὸν κάμνοντα ὑπέσχετο, εἰ τοὺς ἀμφὶ Διόσκουρον ἀφαιρετικούς ὄντας

ἀποστραφεῖ. Ἡ δὲ βασιλὶς· τὸ ἐμόν, ἔφη, παιδίον, εἴ γε δοκεῖ τῷ Θεῷ λαμβάνειν, ταύτη ἔστω· Κύριος γὰρ ὁ δὸς πάλιν ἀφαιρεῖται. Αὐτὸς δὲ εἴπερ οἴος τε ἦς νεκροὺς ἀνεγείρειν, οὐκ ἂν ὁ σὸς ἀρχιδιάκονος τεθνήκει. Ἔτυχε γὰρ οὐ πρὸ πολλοῦ τελευτήσας Κρισπίων, ὃν ἀδελφὸν ὄντα Φουσκίωνος καὶ Σαλαμάνου τῶν ἐπὶ Οὐάλεντος δηλωθέντων μοναχῶν, σύνοικον ἔχων ἀρχιδιάκονον ἑαυτῷ κατέστησεν».

Ἡ διήγησις τοῦ Καλλίστου συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοῦ Σωζομένου, διαφέρει δὲ κατὰ τοῦτο μόνον ὅτι ὁ Κάλλιστος παριστᾷ τὸν Ἐπιφάνιον ζητοῦντα παρὰ τῆς βασιλείσεως τὴν ἐξορίαν τῶν μακρῶν ἀδελφῶν «εἴ γε τῆς πόλεως ἀπελαθεῖεν οἱ περὶ τὸν Διόσκουρον».

Οὐδόλως παράδοξον, ἐὰν ἡ Εὐδοξία ἀσθενοῦντος τοῦ ἑαυτῆς τέκνου παρεκάλει τὸν Ἐπιφάνιον, τὸν τόσον μεγάλης ὑπολήψεως καὶ ἐκτιμήσεως ἀπολαύοντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ὀμιλίας, τῆς τῷ 394 ἐκφωνηθείσης παρὰ τὸν ἅγιον τάφον πρὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἰωάννου, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ἐξερχόμενον τὸν Ἐπιφάνιον ἐκ τοῦ ναοῦ περιεστοίχισαν τὰ πλήθη θεωροῦντα ἑαυτὰ εὐτυχεῖ, ὡς ὁ Ἱερώνυμος ἀναφέρει, νὰ ἐγγίωσι τὸ ἄκρον τῶν ἱματίων τοῦ σεβαστοῦ γέροντος, νὰ φιλήσωσι τοὺς πόδας του καὶ νὰ προσαγάγωσι τὰ τέκνα των ὅπως εὐλογήσῃ αὐτά. Ἐπίσης ὀρθῶς ἐν τῇ ἀνωτέρω διηγῆσει παρίσταται ἡ σχέσις τῆς Εὐδοξίας καὶ τοῦ Ἐπιφανίου πρὸς τοὺς μακροὺς ἀδελφούς. Ἡ Εὐδοξία ἐνδιαφέρεται καὶ ὑπερασπίζει τοὺς μακροὺς ἀδελφοὺς μὴ στέργουσα νὰ ἀποστραφῇ αὐτοὺς καὶ ἐξορίσῃ, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ζητεῖ παρὰ τῆς βασιλείσεως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀποστροφὴν καὶ τὴν ἐξορίαν. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἐκθέσεως τῆς ὅλης διηγήσεως καθιστᾷ αὐτὴν παράδοξον καὶ ἀπίθανον. Ἡ Εὐδοξία παρακαλεῖ τὸν Ἐπιφάνιον νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀσθενοῦντος τέκνου της, τονίζει ὅμως μετ' ὀλίγον ὅτι ἡ προσευχὴ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, τῆς σωτηρίας τοῦ τέκνου της ἐξαρτωμένης ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδέαν της αὐτὴν στηρίζει ἐπὶ περιέργου συλλογισμοῦ, καθ' ὃν ὁ Ἐπιφάνιος μὴ ἀναστήσας τὸν πρὸ τινος ἀποθανόντα ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ἀνιστᾷ νεκρούς. Οὕτως ὅμως ὁμολογεῖ ἀνόητον τὸ πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον διάβημά της καὶ ἀπορρίπτει τὴν ἰσχὴν τῶν εὐχῶν τῶν κληρικῶν ὑπὲρ τῶν πιστῶν ἐμφαινίονσα οὕτως ἰδέαν ἀρκούντως περιέργου διὰ τὴν ἐποχὴν της.

β'. *Ἡ Εὐδοξία προτρέπει τὸν Ἐπιφάνιον νὰ καθαιρέσῃ τὸν Ἰωάννην, ἀρνούμενον δὲ ἀπειλεῖ.* Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὡς ἀκολούθως διηγεῖται ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας· «Γνοῦσα δὲ ἡ βασίλισσα τὴν πρὸς ἀλλήλους Ἰωάννου καὶ Ἐπιφανίου λύπην μεταστέλλεται τὸν Ἐπιφάνιον πρὸς ἑαυτὴν καὶ λέγει αὐτῷ· πάτερ Ἐπιφάνιε, εἰ οὐκ ἀγνοεῖς, πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ὑπὸ τὴν χεῖρά μου ἔστι. Καὶ ἰδοὺ σήμερον πᾶσαν τὴν ἱερωσύνην τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν σοι δίδωμι, ἐάν μου ἀκούσης εἰς εἴ τι σοι λέγω καὶ



ιατρεύσης τὸ ἄλγος τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ μέγας Ἐπιφάνιος λέγει, φησίν, ὃ τέκνον καὶ κατὰ δύναμιν ποιοῦμεν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ σωτηρίαν τῆς σῆς ψυχῆς, τότε νομίσασα παίζειν καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῆς θέλημα σαγηνεῦσαι αὐτὸν εἶπεν. ἐπειδὴ Ἰωάννης οὗτος ἀλλότριος τῆς ἀξίας τῆς ἱερωσύνης γεγωνὸς ἀτάκτως φέρεται κατὰ βασιλέων μὴ ἀπονέμων ἡμῖν τὴν δέουσαν τιμὴν, λέγουσι δὲ αὐτὸν καὶ αἵρεσίν τινα ἔχειν παρὰ τὴν ἡμετέραν, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου κατακόπτεται μου ὁ λογισμὸς ποιῆσαι σύνοδον καὶ τοῦτον ἐκκήρυκτον ποιῆσαι τῆς ἀξίας τῆς ἱερωσύνης, ἕτερον δὲ ἀντ' αὐτοῦ δυνάμενον ταύτης ἀνθέξασθαι ἐπὶ θρόνον καταστῆσαι, ὅπως ἡ ἐμὴ βασιλεία ἐν πᾶσιν εἰρηγενεῖσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν. Ὡς δὲ τοῦτο ἐλάλει ἡ βασιλίσα πρὸς Ἐπιφάνιον ἀπὸ τοῦ πολλοῦ θυμοῦ ὅλη παρακινεῖται. Πάλιν δὲ αὐτῷ εἶπε τῆς σῆς πατρικῆς ἀγιοσύνης οὔσης μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας ἐνταῦθα, οὐ χρεῖα λοιπὸν καὶ τοὺς ἄλλους πατέρας εἰς κόπον ἐμβαλεῖν καὶ ἀγαγεῖν ἐνταῦθα. Λοιπὸν εἴ τινα σοὶ ὁ θεὸς ἀποκαλύπτει, κατάστησον ἐπίσκοπον καὶ τοῦτον ἔκβαλε τῆς ἐκκλησίας· ἐγὼ γὰρ παρασκευάσω πάντας πεισθῆναί σοι. Εἶπε δὲ αὐτῇ Ἐπιφάνιος· εἰ μὲν περὶ ἧς λέγεις αἰρέσεως καταγινώσκειται Ἰωάννης καὶ οὐ παραγίνεται ἀπολογούμενος τὴν ἁμαρτίαν ἐπὶ μετανοίᾳ, ἀνάξιός ἐστι τῆς ἱερωσύνης καὶ εἴ τι κελεύετε ποιοῦμεν, εἰ δὲ περὶ ἡμετέρας ὕβρεως ζητεῖς τὸν Ἰωάννην τῆς ἐκκλησίας ἀποστῆσαι, Ἐπιφάνιος εἰς τοῦτο οὐ συναινῆ καὶ μάλιστα, τέκνον, ὅτι τῶν βασιλέων ἐστὶ τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ συγχωρεῖν, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἔχετε βασιλεία ἐν οὐρανοῖς, ὧς συνήθως ἁμαρτάνετε καὶ ἀφήσιν ὑμῖν, ὡς λέγει ἐν τοῖς ἀγίοις Εὐαγγελίοις, ἔσσεσθε οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν. Εἶπε δὲ πάλιν πρὸς Ἐπιφάνιον ἡ βασιλίσα· ἐὰν ἐμπόδιον ποιήσης, πάτερ, τοῦτον Ἰωάννην ἐξορισθῆναι, τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων ἀνοίγω καὶ ποιήσω προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ γενήσονται τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. Καὶ ὡς ταῦτα ἐλάλει ἀπὸ τῆς πικρίας δάκρυα κατῆει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς. Εἶπε δὲ Ἐπιφάνιος· ἐγὼ τέκνον, ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τῆς κρίσεως ταύτης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ Παλατίου».

\* Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐκ τῶν ἱστορικῶν μόνον ὁ Μιχαὴλ Γλυκάς ἀναφέρει καὶ δὴ παραλείπων τὰς ἀπειλὰς τῆς Εὐδοξίας περὶ ἀνοίγματος τῶν ἐθνικῶν ναῶν, ἐκ δὲ τῶν βιογράφων καὶ πανηγυριστῶν οἱ Θεόδωρος Τριμυθούνης, Κοσμάς Βεστίτωρ, Ἀνώνυμος, Λέων σοφός, Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς, Νεόφυτος ὁ ἐγκλειστος καὶ ὁ Πολύβιος. Πᾶσαι αἱ πηγαὶ ἀναφέρουσι τὴν διπλὴν κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίαν τῆς Εὐδοξίας, προσβολὴν κατ' αὐτῆς καὶ αἵρεσιν. Ἐνῶ ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Ἀνώνυμος, ὁ Συμεὼν μεταφραστὴς καὶ ὁ Μιχαὴλ Γλυκάς ἐμφανίζουσι τὴν Εὐδοξίαν δισχυριζομένην ὅτι πᾶσα ἐξουσία, πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ, συγκεντρῶται ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῆς καὶ ἐπομένως αὕτη παρέχει τῷ Ἐπιφανίῳ τὴν ἀδειαν τῆς συγκλήσεως συνόδου πρὸς καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ Πολύβιος ἐμφανίζει τὴν Εὐδοξίαν λέγουσαν πρὸς

τὸν Ἐπιφάνιον· «πᾶσα ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων ἐμὴ ἐστὶ καὶ πᾶσα ἡ ἱερωσύνη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑπὸ τὴν ἐμὴν βασιλείαν σὴ ἐστίν». Ἐνῶ ὁ Πολύβιος, ὡς καὶ ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας, ἀναφέρει προτροπὴν τῆς Εὐδοξίας πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον περὶ καὶ ἄνευ συνόδου καταδίχης τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς μὴ οὐσίας ἀναγκαίας τῆς συγκλήσεως ταύτης, ἀλλὰ δυναμένου τοῦ Ἐπιφανίου καὶ μόνου νὰ καταδικάσῃ τὸν Χρυσόστομον, αἱ λοιπαὶ πηγαὶ δὲν ἀναφέρουσι τοῦτο. Ἐκ τῶν πηγῶν τέλος μόνος ὁ Θεόδωρος Τριμυθούντος δὲν ἀναφέρει τὴν προτροπὴν τῆς Εὐδοξίας πρὸς σύγκλησιν συνόδου ἢ καὶ τὴν ἄνευ ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου καταδίχην τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' ἐμφανίζει αὐτὴν λέγουσαν «πάντες ὑπογράφουσιν εἰς τὴν ἔξορίαν, ὑπόγραψον καὶ σύ».

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Εὐδοξία πληροφορηθεῖσα τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τὴν πρὸς τὸν Χρυσόστομον στάσιν αὐτοῦ θὰ προσεπάθει προσκαλοῦσα αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος τῆς, ἀπίθανον ὅμως εἶνε τὸ ὅτι ἡ Εὐδοξία προσκαλέσασα τὸν Ἐπιφάνιον εἰς τὰ ἀνάκτορα προέτρεψεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου παρέχουσα αὐτῷ ἐξουσιοδότησιν πρὸς τοῦτο, καθόσον ἡ σύγκλησις συνόδου δὲν ἦτο ἔργον ἑνὸς ἐπισκόπου, ὅσον μέγας καὶ ἂν ἦτο οὗτος, ἀπίθανώτερον δὲ τὸ ὅτι προέτρεψε τὸν Ἐπιφάνιον νὰ καθαιρέσῃ τὸν Χρυσόστομον καὶ νὰ χειροτονήσῃ αὐτ' αὐτοῦ νέον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως. Πιθανωτάτη τουναντίον εἶνε ἡ εἰδήσις τοῦ Θεοδώρου Τριμυθούντος ὅτι ἡ Εὐδοξία προέτρεψε τὸν Ἐπιφάνιον νὰ ὑπογράψῃ τὴν καταδίχην καὶ ἔξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἣν ἀναμφιβόλως καὶ ἄλλοι θὰ εἶχον ὑπογράψει. Ἀπίθανος τέλος φαίνεται καὶ ἡ ἀπειλή τοῦ ἀνοιγματος τῶν ἐθνικῶν ναῶν, ἀπειλή, ἣτις δυσκόλως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ οὐδὲν ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε καὶ καθόλου καὶ ὡς πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἰδίᾳ.

7. *Ὁ Ἐπιφάνιος ἀναχωρεῖ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.* Ἴδου πῶς διηγεῖται ὁ Σωκράτης τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἐπιφανίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· «Πολλὰ δὲ τῷ Ἰωάννῃ μεμφόμενος ἀπαίρειν ἐπὶ τὴν Κύπρον ἐστέλλετο. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι ἀπαίρειν μέλλων τῷ Ἰωάννῃ ταῦτα ἐδήλωσεν. Ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ ἀντεδήλωσεν· ἐλπίζω σε μὴ ἐπιβῆναι τῆς σεαυτοῦ πατρίδος. Ταῦτα, οὐκ ἔχω εἰπεῖν εἰ ἀληθῆ ἔλεξαν οἱ ἐμοὶ ἀπαγγειλαντες. Ἀμφότεροι δὲ ὅμως πρὸς ταύτην εἶχον τὴν ἔκβασιν· οὔτε γὰρ Ἐπιφάνιος τῆς Κύπρου ἐπέβη· ἐν γὰρ τῷ πλοίῳ ἀπιῶν ἐτελεύτησε καὶ Ἰωάννης μικρὸν ὕστερον κατηνέχθη τοῦ θρόνου ὡς προϊόντες δηλώσομεν».

Ὁ Σωκράτης δὲν ἀναφέρει τὸν λόγον τῆς μετὰ βραχεῖαν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν ἀναχωρήσεως τοῦ Ἐπιφανίου. Τοῦτον ἀναφέρει ὁ Σωζόμενος «ἢ τῆς ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίξεως καταγνοῦς ἢ τοῦ θεοῦ χρησαντος καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον ὡς εἰκὸς αὐτῷ προμηνύσαντος» καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Κάλλιστος «τῆς ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίξεως ἑαυτὸν καταγνοῦς ἢ οἶμαι

καὶ τοῦ θεοῦ τὸν οἰκεῖον θάνατον χρήσαντος», ἀμφότεροι δὲ προσθέτουσι καὶ τὴν ἐξῆς εἶδησιν «Λέγεται γοῦν τοῖς αὐτοῦ συνελθοῦσιν ἐπισκόποις ἐπὶ θάλασσαν εἰπεῖν μέλλων ἐπιβαίνειν τοῦ σκάφους. Ἄφήμι ὑμῖν τὴν πόλιν καὶ τὰ βασιλεία καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Ἐγὼ δὲ ἄπειμι· σπεύδω γὰρ πάνυ, σπεύδω», τὴν ὁποῖαν παραλείπει ὅτε Σωκράτης καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι πηγαί. Τοὺς λόγους τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον καὶ τούτου πρὸς ἐκεῖνον παρέχουσι πᾶσαι σχεδὸν αἱ πηγαί, ἀλλὰ κατὰ διάφορον τρόπον ὡς ἐξῆς:

**Σωκράτης**

Λέγουσι δὲ τινες ὅτι ἀπαίρειν μέλλον τῷ Ἰωάννῃ ταῦτα ἐδήλωσεν ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ ἀντεδήλωσεν ἐλπίζω σε μὴ ἐπιβῆναι τῆς σεαυτοῦ πατριδος.

**Θεόδωρος Τριμυθοῦντος**

Ἐπιφάνιε καὶ σὺ εἰς τὴν ἐξορίαν μου ὑπέγραψας, γίνωσκε ὅτι σὺ μὴ καθίσῃς ἐπι εἰς τὸν θρόνον σου. Ὁ δὲ ἀντιδηλοῖ αὐτῷ οὕτως ἀθλητὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννῃ δέρον καὶ νίκα· τὸν γὰρ τόπον ἐν ᾧ προσέταξέ σοι τῆς σωτηρίας σὺ μὴ φθάσῃς.

**Ἀνώνυμος**

Ἄλλ' ἴσθι σαφῶς ὡς οὐκέτι τοῦ λοιποῦ ἐπιβῆσθαι τοῦ θρόνου σου. Πρὸς ἃ Ἐπιφάνιος Ἰωάννῃ ἀντέγραψε Ἀθλητὰ αἰκισόμενος, ἐπίστασο δὲ καὶ αὐτὸς τὸν ὑπερορίας σου τόπον μὴ καταλίψῃσθαι.

**Σωζόμενος**

Ἐνῶ γὰρ διεφέροντο ὁ μὲν ἐδήλωσεν Ἰωάννῃ Ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον, ὁ δὲ Ἰωάννης ἀντεδήλωσε οὐδὲ ἐγὼ σε τῆς σῆς ἐπιδήροσθαι πόλεως.

**Πολύβιος**

Ἐπιφάνιε σοφὲ συνήρσας ἐπὶ τῇ ἐμῇ ἐξορία σὺ μὴ ἐπι καθίσῃς ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. Ὁμοίως δὲ καὶ Ἐπιφάνιος ἀντιγράφει Ἰωάννῃ ἀθλητὰ δέρον καὶ νίκα ἀνθ' ὧν ἐπίστεισας ὅτι ἐγὼ συνήρσα ἐπὶ τῇ ἐξορία, ἐπὶ τῷ τόπῳ ᾧ ἐξωρίσθης σὺ μὴ φθάσῃς.

**Κάλλιστος**

Ἐνῶ γὰρ πρὸς ἀλλήλους διεφέροντο, ὁ μὲν ἐδήλωσεν Ἰωάννῃ ὡς ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον, ὁ δ' αὐθις ἐμήνυνεν ἐγὼ δ' οἶδα ὡς οὐδὲ σὺ ἐπιβῆσθαι τῆς Κύπρου.

**Γεώργιος Ἀλεξανδρείας**

Ἐπιφάνιε σοφὲ σὺ συνήρσας ἐπὶ τῇ ἐμῇ ἐξορία, σὺ μὴ ἐπι καθίσῃς ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. Ὁμοίως δὲ καὶ Ἐπιφάνιος ἀντιγράφει Ἰωάννῃ δέρον καὶ νίκα, ἐπὶ τῷ τόπῳ ᾧ ἐξωρίσθης σὺ μὴ φθάσῃς.

**Συμεὼν μεταφραστῆς**

Ἀδελφε Ἰωάννῃ ἀκήκοά σε ἐν τῇ ἐμῇ συνήρσας ἐξορία, ἴσθι δὲ ὅτι μὴδὲ αὐτὸς ἐπι τὸν θρόνον ὄψει τὸν σόν. Πρὸς ταῦτα τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον πάλιν ἀπλοῖκοῖς ῥήμασιν ἀντιγράψαι, οἷσπερ καὶ αὐτὸς χρῆσομαι ἀθλητὰ Ἰωάννῃ παιου καὶ νίκα, πλην οὐδὲ αὐτὸς φθάσει τὸν τῆς ὑπερορίας τόπον ἰδεῖν.

**Λέων σοφὸς**

Σοφὲ σὺ συνήρσας ἐν τῇ ἐμῇ ἐξορία οὐχ ὀραθήσῃ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τοῦ θρόνου σου καθήμενος. Ὁ δὲ ἀντιγράφας πρὸς ταῦτα ἀθλητὰ Ἰωάννῃ παιου καὶ νίκα, τὸν δὲ χῶρον, ἐν ᾧ ἐξορίζεαι οὐκέτι σὺ μὴ φθάσῃς καὶ αὐτός.

**Νεόφυτος ἐγκλειστος**

Ἐπιφάνιε σοφὲ σὺ συνήρσας τῇ ἐξορία τῇ ἐμῇ, εἶπαι πῶς οὐ καὶ αὐτὸς σὺ μὴ καθισθῆς ἐπι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. Πρὸς ταῦτα οὖν καὶ Ἐπιφάνιος ἀντιγράφει τὰδε ἀθλητὰ Ἰωάννῃ δέρον καὶ νίκα, ἴσθι δὲ καὶ αὐτὸς ὅτι σὺ μὴ φθάσῃς τὸν ὀρισθέντα τόπον τῆς ἐξορίας σου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ἐνῶ οἱ ἱστορικοὶ Σωκράτης, Σωζόμενος καὶ Κάλλιστος ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπομένως ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν τῶν δηλώσεων, οἱ βιογράφοι καὶ ἐγκωμισταὶ ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἔκαμε τὴν ἀρχήν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι νομίζουσιν



ὅτι ἡ τοῦ Χρυσοστόμου δῆλωσις ἐγένετο μετὰ τὴν ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἀποχώρησιν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τὴν διάδοσιν τῆς φήμης, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Εὐδοξίας ὑπέγραψε τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἔξ ἀφορμῆς ἰδίᾳ ταύτης. Ἐπίσης ἐνῶ οἱ βιογράφοι καὶ ἐγκωμισταὶ ἀναφέρουσιν ὅτι αἱ δηλώσεις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Ἐπιφανίου ἐγένοντο γραπταί, οἱ ἱστοριογράφοι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐγένοντο αὐταὶ προφορικῶς. Πάντες τέλος θεωροῦσι τὰς ἀνωτέρω δηλώσεις ὡς προφητείας ἐκπληρωθείσας, τοῦ μὲν Ἐπιφανίου ἀποθανόντος ἐν πλῶ, τοῦ δὲ Χρυσοστόμου πρὸ τῆς μεταβάσεως εἰς τὸν τόπον τῆς ἔξορίας του. Ἄξιον τέλος σημειώσεως εἶνε ὅτι τινὲς τῶν βιογράφων καὶ ἐγκωμιστῶν καὶ δὴ ὁ Πολύβιος, ὁ Γεώργιος Ἀλεξανδρείας, ὁ Συμεὼν μεταφραστῆς, ὁ Νεόφυτος ὁ ἐγκλειστος καὶ ὁ Κοσμᾶς Βεστίτωρ χαρακτηρίζουσι τὰς δηλώσεις ταύτας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Ἐπιφανίου οὐχὶ ὡς ἀρὰν καὶ προερχομένας ἐκ πνεύματος ἑθρικού, ἀλλ' ὡς ἐνδεικτικὰς φιλίας καὶ προερχομένας ἐκ πνεύματος προφητικοῦ «ἀρὰν οὐκ ἂν εἴποιμι, ἀλλὰ πρόρρησιν διαφόρων ἀνδρῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τὸ μέλλον προαποφαίνουσαν», ὡς λέγει ὁ Νεόφυτος ἐγκλειστος. Ὁ Κοσμᾶς μάλιστα ὁ Βεστίτωρ διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει τὸ ζήτημα προσπαθῶν νὰ ἀποκλείσῃ πᾶν πνεῦμα ἑθρότητος τῶν δύο μεγάλων ἱεραρχῶν πρὸς ἀλλήλους.<sup>1</sup>

Ἐκ τῶν δύο λόγων τῆς ταχείας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Ἐπιφανίου, οὓς ἀναφέρουσιν ὁ Σωζόμενος καὶ ὁ Κάλλιστος, ὁ δεῦτερος «τοῦ Θεοῦ χρήσαντος καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον, ὡς εἰκός, προμηνύσαντος» δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ πραγματικός. Ἐὰν ὁ Θεὸς ἤθελεν ἔξ εὐνοίας νὰ προαναγγεῖλῃ τῷ Ἐπιφανίῳ τὸν θάνατόν του, θὰ ἀνήγγειλεν αὐτὸν ἐν καιρῷ, οὕτως ὥστε ὁ Ἐπιφάνιος νὰ προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του καὶ μὴ ἀποθάνῃ ἐν πλῶ. Κατὰ ταῦτα μένει ὁ πρῶτος λόγος «τῆς ἐπὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίξεως καταγνούς». Ὁ Ἐπιφάνιος εἶχεν ἔλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔχων πληροφορίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοφίλου περὶ τῶν συμβαινόντων

<sup>1</sup> Κ. Ι. Δυοβουνιώτου, Κοσμᾶ Βεστίτωρος ἀνέκδοτα ἐγκώμια εἰς Χρυσόστομον σ. 62 ἐ. Καὶ ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ Χρυσοστόμου, οὕτινος τὸ ἔργον εὑρήται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 1492 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου παρατηρεῖ: «Καὶ τοῦτο ἦτον διὰ νὰ ἐγνωρίζῃ κάθε ἄνθρωπος πῶς τοῦτοι οἱ β' ἅγιότατοι ἄνθρωποι, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ διδάσκαλοι, δὲν ἀπόθανον εἰς καμμίαν ἔχθραν ὅτι τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ ἦσαν μαθηταὶ γνήσιοι ὅπου λέγει ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί, ἐὰν ἀγάπην ἔχετε μετ' ἀλλήλων. Ὅμως τοῦτοι οἱ δύο ἀρχιερεῖς δὲν ἀπόθανον εἰς καμμίαν ἔχθραν. Καλὰ καὶ ἐσυνέβη μικρὸν σκάνδαλον ὡς εἶναι τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν πρώτην καθάρσειν ἀμὴ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῶν τῶν ἀρετῶν ἔβαλον καθαρὰν τὴν ἀγάπην διὰ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Παῦλος ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν καὶ ὁ μὲνων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ». (Προβλ. καὶ χειρόγραφον ὑπ' ἀριθμὸν 41 τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρείας περιέχον ἀνωνύμου βιογραφίαν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ ἄπλοῦν καὶ ἐπαναλαμβάνον τὰ αὐτὰ σχεδὸν κατὰ λέξιν).

ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δὴ περὶ τῆς προσδοχῆς ὑπὸ τοῦ Χρυσόστομου εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τῶν μακρῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς ἐχθρότητος τῆς Εὐδοξίας καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Χρυσόστομον, αἵτινες ἀπεδεικνύοντο νῦν ψευδεῖς, διότι ὁ Ἰωάννης, ὅστις «πολὺ ἠγαπάτο ὑπὸ τῶν πολιτῶν», ὡς ἀναφέρει ὁ Πολύβιος καὶ ὡς τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι, δὲν εἶχε δεχθῆ εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς μακροὺς ἀδελφοὺς. Ἄφ' ἑτέρου ἢ ὑπόκρισις καὶ αἱ ραδιουργίαι, αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθόλου καὶ δὴ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπικρατοῦσαι, ὡς καὶ ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως λόγων τοῦ Ἐπιφανίου φαίνεται «ἀφίημι τὴν πόλιν, τὰ βασιλεία καὶ τὴν ὑπόκρισιν», διέθεσαν δυσμενέστατα τὸν ἀπλοῦν καὶ εὐθὺν Ἐπιφάνιον, ὅστις ἀναμφιβόλως, μετανοήσας διὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξιν του, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπεν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ ἀπέλθῃ ταύτης. Ὡς πρὸς τὰς δηλώσεις τοῦ Χρυσόστομου καὶ Ἐπιφανίου, αἵτινες, ἐὰν ἐγένοντο, θὰ ἐγένοντο ἀναμφιβόλως προφορικῶς, ὡς οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι, καὶ οὐχὶ γραπτῶς, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ βιογράφοι καὶ ἐγκωμιασταί, πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ καὶ ἀνωτέρω σημειωθὲν ὅτι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τὴν πρώτην δήλωσιν ἔκαμεν ὁ ἀναχωρῶν Ἐπιφάνιος, πρὸς ἣν ἀπήντησεν ὁ Χρυσόστομος, ἐνῶ κατὰ τοὺς βιογράφους καὶ ἐγκωμιαστὰς τὴν πρώτην δήλωσιν ἔκαμεν ὁ Χρυσόστομος, πρὸς ἣν ἀπήντησεν ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὅτι ἐνῶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ὁ Ἐπιφάνιος δηλοῖ τῷ Χρυσόστομῳ «ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον» καὶ ὁ Χρυσόστομος τῷ Ἐπιφανίῳ, «ἐλπίζω σε μὴ ἐπιβῆναι τῆς σεαυτοῦ πατρίδος» κατὰ τοὺς βιογράφους καὶ ἐγκωμιαστὰς ὁ Χρυσόστομος δηλοῖ τῷ Ἐπιφανίῳ «οὐ μὴ καθεσθῆς ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου» καὶ ὁ Ἐπιφάνιος τῷ Χρυσόστομῳ, «οὐ μὴ φθάσῃς τὸν ὀρισθέντα τόπον τῆς ἑξορίας». Οἱ βιογράφοι λοιπὸν καὶ ἐγκωμιασταὶ ἀντιστρέφουσι τὰς δηλώσεις οὕτως ὥστε τὴν δήλωσιν, τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἔκαμεν ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸν Χρυσόστομον, ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὴν δήλωσιν, ἣν ἔκαμεν ὁ Χρυσόστομος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ἐπιφάνιον, ὡς ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δημοσιευθέντος πίνακος φαίνεται. Τούτου ἕνεκεν τὴν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς δήλωσιν «ἐλπίζω σε μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον», ἣτις ἀναμφιβόλως δηλοῖ, «ἐλπίζω ὅτι θὰ καθαιρεθῆς», ὡς ὀρθῶς καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἐρμηνεύουσι, μετατρέποντές πως, «οὐ μὴ καθεσθῆς ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου», ἐρμηνεύουσιν ἀναφέροντες εἰς τὸν ἐν πλῶ θάνατον τοῦ Ἐπιφανίου, τὴν δὲ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς δήλωσιν «ἐλπίζω μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυτοῦ πατρίδος» μετατρέποντές πως «οὐ μὴ φθάσῃς τὸν ὀρισθέντα τόπον τῆς ἑξορίας» ἐρμηνεύουσιν ἀναφέροντες εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χρυσόστομου πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς τὸν προσδιορισθέντα τόπον τῆς ἑξορίας. Αἱ ἀντιφάσεις αὗται πρέπει διὰ τῆς ἐρεῦνης νὰ ἀρθῶσιν, ὅπως οὕτω εὐρεθῆ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἐν ταῖς ἀντιφατικαῖς ταύταις εἰδήσεσιν ἐγκειμένη ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶνε ἡ ἀκόλουθος· ὁ Χρυσόστομος πληροφορηθεὶς καὶ πιστεύσας εἰς τὴν ψευδῆ ἄλλως εἶδῃσιν ὅτι ὁ Ἐπι-

φάνιος ἀνελθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα ὑπέγραψε τὴν καταδίκην τοῦ ἐθυμώθη σφόδρα, ἔνεκα τῆς προσγενομένης αὐτῷ ἀδικίας, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου ἀκρίτου καταδίκης, καὶ παρήγγειλε τῷ Ἐπιφανίῳ ὅτι ἐλπίζει ὅτι οὗτος δὲν θὰ ἀποθάνῃ ἐπίσκοπος, ὅτι δηλαδὴ ἢ μετ' ὀλίγον μέλλουσα νὰ συνέλθῃ σύνοδος θὰ δικαιώσῃ τὸν Χρυσόστομον καὶ θὰ καταδικάσῃ καὶ καθαιρέσῃ τοὺς ἀντιπάλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Χρυσόστομος καταλέγει καὶ τὸν Ἐπιφάνιον, τὸν ἄνευ κρίσεως ὑπογράψαντα τὴν καταδίκην του. Ἡ πρὸς τὴν δήλωσιν ταύτην ἀντιδήλωσις τοῦ Ἐπιφανίου εἶνε πλαστὴ προελθοῦσα ἐκ τῆς παρερμηνείας τῆς δηλώσεως τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ἀναφερομένης δῆθεν προφητικῶς εἰς τὸν ἐν πλῶ θάνατον τοῦ Ἐπιφανίου. Καὶ ἄλλως ἡδύνατό τις, ὡς νομίζω, νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πράγματα. Ὁ Ἐπιφάνιος θυμωθεὶς ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Χρυσοστόμου, τῶν γενομένων κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ τοῦ Σεραπίωνος, δηλοῖ αὐτῷ ὅτι ἐλπίζει ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ ἐπίσκοπος, ὅτι δηλαδὴ ἢ μετ' ὀλίγον μέλλουσα νὰ συνέλθῃ σύνοδος θὰ καταδικάσῃ καὶ καθαιρέσῃ τὸν Χρυσόστομον. Ἡ πρὸς τὴν δήλωσιν ταύτην ἀντιδήλωσις τοῦ Χρυσοστόμου εἶνε πλαστὴ προελθοῦσα ἐκ τῆς παρερμηνείας τῆς δηλώσεως τοῦ Ἐπιφανίου ὡς ἀναφερομένης δῆθεν προφητικῶς εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας θάνατον αὐτοῦ. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐκδοχῶν ἡ πρώτη φαίνεται μοι πιθανωτέρα, ὡς συμβιβαζομένη πρὸς τὰ πράγματα κάλλιον. Πάντως ἡ δήλωσις ἢ αἱ δηλώσεις, εἰάν ἐγένοντο τοιαῦται, δὲν ἦσαν δηλώσεις προφητικαὶ οὐδὲ προήρχοντο ἐκ φιλικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἐκ τῆς διαστάσεως τῶν δύο μεγάλων ἱεραρχῶν, δηλώσεις λοιπὸν ἐχθρικαί. Ἡ γνώμη ὅτι αἱ δηλώσεις αὗται εἶνε προφητικαὶ προερχόμεναι ἐκ φιλικοῦ πνεύματος καὶ αἱ παρερμηνεῖαι αὐτῶν προέρχονται καὶ ἐξηγοῦνται ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς τάσεως τῆς ἐξαλείψεως καὶ ἀρνήσεως πάσης ἐλλείψεως καὶ ἀνθρωπίνου πάθους παρὰ τοῖς δυσὶ τούτοις μεγάλοις καὶ ἁγίοις ὄντως ἱεράρχαις τῆς ἐκκλησίας, οἵτινες ὡς ἄνθρωποι δὲν ἡδύναντο εἰ μὴ νὰ ἔχωσι, παρὰ τὰς μεγάλας αὐτῶν ἀρετάς, καὶ ἀνθρωπίνας ἐλλείψεις καὶ ἀνθρώπινα πάθη.

#### IV

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συντόμως ἐκτεθέντων γίνεται δῆλον ὅτι αἱ περὶ τῆς μεταβάσεως, τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἐπιφανίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰδήσεις τῶν πηγῶν ἔχουσιν ἀνάγκην κριτικοῦ ἐλέγχου πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀποχωρισμὸν ἀπ' αὐτῆς τοῦ ψεύδους, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον αὗται ἔχουσιν ἐπισκοπιστῆ καὶ διαστραφῆ ἔνεκα τοῦ σφοδροῦ κατὰ τοῦ Ὁριγενισμοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἀντιθέσεως τοῦ Ἐπιφανίου. Αἱ περὶ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ Ἐπιφανίου καὶ Χρυσοστόμου εἰδήσεις τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους, τοῦ διακειμένου εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν Ὁριγενισμόν, τῶν ὁποίων πολλαχῶς ἐπωφελήθησαν οἱ μετ' αὐτὸν περὶ ταύτης γράψαντες,



ἔχουσιν ὀφθαλμοφανῶς ἐπηρεασθῆ ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Ὡριγενισμόν εὐνοίας τοῦ Σωκράτους. Ἡ τάσις ἀφ' ἑτέρου τῆς χαλαρώσεως τῆς μεταξὺ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ Χρυσοστόμου ἀντιθέσεως καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐξάλειψις καὶ ἄρνησις ἀνθρωπίνων ἐλλείψεων καὶ παθῶν παρ' αὐτοῖς εἶνε αἰσθητῆ εἰς πάσας τὰς πηγάς.

Ἀναμφιβόλως ὁ Ἐπιφάνιος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔχων ἐχθρικός πρὸς τὸν Χρυσόστομον διαθέσεις καὶ τάσεις. Μὴ λαβὼν ἀπάντησιν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν του καὶ πιστεύσας ὅτι οὗτος ἦλθεν εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν πρὸς τοὺς μακροὺς ἀδελφούς, ἐθεώρει οὕτῳ εὐνοϊκῶς διακείμενον πρὸς τὸν Ὡριγενισμόν. Τὰς ἐχθρικός ταύτας διαθέσεις καὶ τάσεις τοῦ Ἐπιφανίου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ ἢ πρὸς αὐτὸν συμπεριφορὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν φιλίαν τοῦ Ἐπιφανίου. Αἱ ῥαδιουργίαι ὅμως καὶ ἡ ὑπόκρισις, αἱ ἐπικρατοῦσαι ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ δὴ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, αἱ ἐκφαινόμεναι ἐνίοτε εἰς ψευδεῖς φήμας καὶ συκοφαντίας, ἐψύχρναν καὶ ἐχαλάρωσαν τὰς ἐχθρικός ταύτας διαθέσεις καὶ ἐπειάχυναν τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησιν τοῦ Ἐπιφανίου. Αἱ κατὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν τοῦ Ἐπιφανίου ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἦσαν βεβαίως σπουδαῖαι καὶ ἀποτελεσματικαί, ὁ σεβασμὸς ὅμως, ὃν σύμπασα ἡ ἐκκλησία ἔτρεφε πρὸς τὸν γέροντα ἱεράρχην, τὸν φημιζόμενον διὰ τὴν ἠθικότητα τοῦ βίου καὶ τὸν ἄπειρον ζῆλον πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐπέδρασεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου ἐνισχύσας τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ καὶ προσδοῦς εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν κύρος, οὕτινος οὗτοι ἐστεροῦντο. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου εἶχε μεγάλην σημασίαν. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Χρυσοστόμου ἐπωφεληθέντες τοῦ κύρους τοῦ Ἐπιφανίου ἐστήριξαν ἐπ' αὐτοῦ τὰς κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου ἐνεργείας αὐτῶν μετ' ἀποτελεσματικότητος ἀρκούσης. Τὴν μεταξὺ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ Χρυσοστόμου διάστασιν προσεπάθησαν νὰ παραστήσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν μεγάλην, φθάσαντες μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐμφανίσωσι τὸν Χρυσόστομον καλοῦντα τὸν Ἐπιφάνιον « λῆρον καὶ δαιμονιάριον »<sup>1</sup>. Οὕτως ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου ἦτο μεγάλη. Ἡ συμμετοχὴ ὅμως αὕτη ἢ μεγάλη δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Ἐπιφανίου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Χρυσοστόμου ἐνὸς ἀτυχοῦς μεταξὺ Ἐπιφανίου καὶ Χρυσοστόμου ἐπεισοδίου, προελθόντος ἐκ παρεξηγήσεως καὶ τραφέντος διὰ ῥαδιουργιῶν καὶ ψευδῶν διαδόσεων.

Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

<sup>1</sup> Migne, 103, 108.